

Kerbela Olayı ve Günümüze Yansıması*

Hüseyin YILMAZ¹

Öz

Orta Asya Türk kavimlerinin İslâm dinini kabul etmesinden yüzyıllar öncesinde gerçekleşen ve Hz. Hüseyin ile yetmiş iki yakınının şahadetiyle sonuçlanan Kerbelâ Olayının doğru bilgilerle açıklanması oldukça önemlidir. Kerbelâ Olayı, Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in akrabaları ve sevenleri ile birlikte siyasi ihtiras uğruna şehit edildiği, Müslümanlar arasında yüzyıllardır unutulmayıp hüznle anıldığı faciyanın adıdır. Bu olay, İslâm dünyasında Şia ile Ehl-i Sünnet mensuplarının, ülkemizde de Alevîlerle Sünnîlerin birbirine karşı düşünce ve tavırlarında etkili olmaya devam etmektedir. İşte bu makalede Kerbelâ olayı, ilgili kaynaklarda yer alan bilgiler doğrultusunda literatür tarama yöntemiyle özetlenmiş ve daha sonra da bu olayın sebep ve sonuçlarından hareketle günümüz için faydalı olduğu düşünülen bazı mesajlar üretilmiştir. Amacımız tarihte yaşanan acı bir olayı kaşımak değil, bu olaydan ibret alarak günümüz Müslümanlarının tefrikadan uzak durup birlik ve beraberlik içerisinde bir hayat sürmesinin önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kerbelâ Olayı, Hz. Hüseyin, Yezid b. Muaviye, Din Eğitimi

The Karbala Incident And Its Reflection On The Present

Abstract

It is very important to explain the Karbala Incident with accurate information, which happened centuries before the Central Asian Turkish tribes accepted Islam and resulted in the martyrdom of Husayn and seventy-two of his relatives. Karbala Incident is the name of the tragedy in which Prophet Muhammad's grandson Husayn, along with his relatives and loved ones, was martyred for the sake of political ambition, and has not been forgotten and remembered with sadness among Muslims for centuries. This event continues to have an impact on the thoughts and attitudes of Shia and Sunni members in the Islamic world, and on the thoughts and attitudes of Alevis and Sunnis towards each other in our country. In this article, the Karbala incident is summarized by literature review in line with the information in the relevant sources, and then some messages that are thought to be useful for today are produced based on the causes and consequences of this event. Our aim is not to bring up a painful event in history, but to take a lesson from this event and emphasize the importance of today's Muslims staying away from division and living a life in unity and solidarity.

Key Words: Karbala Incident, Hz. Hussein, Yazid b. Muawiyah, Religious Education.

* Bu makale, 20-22 Mayıs 2010 tarihinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen Uluslararası Kerbela Sempozyumu'nda sunulan "Müslümanlar Arasında Ayrılığın ya da Birlikteliğin Odağında Kerbela" konulu tebliğden üretilmiştir.

¹ Prof. Dr. - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fak./SİVAS hyilmaz@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 00 00-0002-6100-6188

Giriş

Kerbelâ, Irak devletinin başkenti Bağdat'ın yaklaşık 100 km güney batısında, Kufe'ye 70 km mesafede bulunan bir şehirdir.² İşte bu şehirde gerçekleşen Kerbelâ Olayı, Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in akrabaları ve sevenleri ile birlikte şehit edildiği, İslâm dünyasının yüzyıllardır unutamayıp hüznle hatırladığı facianın adıdır. Tarihten günümüze bu olayla ilgili pek çok eser yazılmış, şairler ve âşıklar olayın vahametini ağıt, mersiye, şiir ve roman türünden eserlerle anlatmaya çalışmıştır.

Tarihsel süreçte doğru ya da yanlış pek çok bilgi/rivayet ile beslenen, sözlü ve yazılı kültür halinde nesilden nesile aktarılan Kerbelâ Olayı, İslâm dünyasında Şia ile Ehl-i Sünnet mensuplarının, ülkemizde de Alevîlerle Sünnîlerin birbirine karşı düşünce ve tavrında etkili olmaya devam etmektedir. Bu olay, günümüzde Şîî/Alevî-Sünnî ayrılığı ile ilgili tartışmalarda en çok sözü edilen konulardan biridir.

Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin ile yetmiş iki yakınının şahadetiyle sonuçlanan Kerbelâ Olayında yaşananları günümüzde Müslümanların geneli onaylamadığı halde, toplumun değişik kesimleri arasında konuyla ilgili bir düşünce karmaşası yaşandığı görülmektedir. Öyleyse Türk kavimlerin İslâm dinini kabul etmesinden yüzyıllar öncesinde gerçekleşen, ancak anıldığında herkesi derinden üzen Kerbelâ Olayının doğru bilgilerle anlatılması, her şeyden önce tarihe olan saygının bir gereğidir.

Yıllarca Müslüman olarak yaşayan, aynı kitaba ve aynı Peygambere inanan, Ehl-i Beyt sevgisini yüreğinde taşıyan, birlikte bayram kutlayan Şîî/Alevî ve Sünnî kesimin birbirini farklı din mensubu gibi görmesi, iki kesim arasında en azından dindaş olmanın gerektirdiği birlik ve kaynaşmanın yeterince sağlanamamış olması, üzerinde düşünülmesi gereken bir sorundur. Sosyal, siyasal, kültürel ve dini nitelikli her türlü ayrılığın bir kenara bırakılarak herkesin kendini bütünü parçası olarak görebileceği bir anlayışın İslâm dünyasında ve ülkemizde yaygınlaşmasına ihtiyaç vardır.

Bu çalışmadaki amacımız, kendisini Şîî/Alevî ya da Sünnî olarak nitelendiren her bir grubun Kerbelâ konusundaki düşüncesinin doğruluğunu ya da yanlışlığını tartışmaksızın, bütün Müslümanların yüreğini sızlatan bu olayın günümüzde bir arada barış içerisinde yaşamamıza engel oluşturmaması gerektiğini vurgulamaktır. Bu amaca yönelik olarak önce Kerbelâ Olayı tarihsel bilgiler ışığında kısaca değerlendirilecek ve ardından konuyla ilgili yanlış algının düzeltilmesine yönelik bazı öneriler sunulacaktır.

Kerbelâ Olayı'nın Tarihçesi

Kerbelâ'da faciayla sonuçlanan olayla ilgili sürecin başlangıcını, Hz. Ali ile Muaviye arasında yaşanan hilafet tartışmasına kadar götürmek mümkündür. Bilindiği gibi, Hz. Ali halife olunca, Şam bölgesini siyasi merkez olarak gören ve Medine yönetiminin meşruiyetini kabul etmeyen Muaviye'nin iyilikle kendisine biat etmesini istedi. Ancak Muaviye'nin biat etmemesi halinde Müslümanlar arasında siyasi bölünmenin kaçınılmaz olacağını düşünen Hz. Ali, söz konusu bölünme tehlikesini Sıffin'de önlemeyi dendi. Çünkü bir an önce ülkede birliğin ve barışının sağlanması gerekiyordu. Ancak Muaviye Hz. Ali'nin bu konudaki girişimine karşı direnme yolunu seçti. Hz. Ali'nin ısrarla sürdürdüğü barış çabası sonuçsuz kalınca savaş kaçınılmaz oldu.

Milâdî 657 yılında gerçekleşen ve pek çok insanın ölümüne neden olan Sıffin Savaşı sırasında Hz. Ali'nin ordusu Muaviye ve askerlerinin direnişini bastırmak üzereyken Amr b. As iki taraf arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi için Kur'an-ı Kerim'in hakemliğine başvurulmasını teklif etti. Bunun üzerine Muaviye'nin ordusundan beş asker Kur'an sayfalarını mızrakların ucuna takarak; "Savaşı sona erdirelim, Allah'ın Kitabı aramızda hakem olsun" diye bağırды. Hz. Ali, bu tavrın zaman kazanmaya dönük siyasi bir manevra olduğunu anladıysa da, kan

² Mustafa Öz, "Kerbela", Diyanet İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2002, c. 25, s. 271; Fatih Erkoçoğlu, Kutsallaştırılmış Bir Mekân: Kerbela, Çeşitli Yönleriyle Kebela, Asitan Yayınları, Sivas 2010, c. 1, s. 99.

dökülmemesi uğruna anlaşmazlığı hakem yoluyla çözüme düşüncesini kabul etmek durumunda kaldı.

Yapılan görüşmelerde Ebu Musa el-Eşarî Ali'nin, Amr b. As da Muaviye'nin hakemi olarak kabul edildi. Hakemler iki başlı yönetimi sona erdirerek Müslümanların siyasal birliğini ve ülke barışını sağlayacak bir çözüm üretmek üzere anlaştı. Toplumun belli kesimleriyle yapılan görüşmeler sonucunda hakemler hem Ali'nin hem de Muaviye'nin hilafet görevinden alınıp yeni halifenin bir kurul tarafından seçilmesini kararlaştırdı. Hicretin 37. senesi Safer ayında Dumetü'l-Cendel denilen yerde hakemlerin aldığı kararı öğrenmek üzere halk toplandı. Önce söz alan Ali'nin vekili Ebû Musa el-Eş'arî; "Bu yüzüğü parmağımdan çıkardığım gibi Ali'yi halifelikten çıkarıyorum..." dedi. Muaviye'nin vekili Amr b. As'ın da aynı şeyleri söyleyeceği beklenirken o; "Ben de bu yüzüğü parmağıma taktığım gibi Muaviye'yi halifelğe getiriyorum" dedi. Yani Amr b. As, hile yaparak toplanan gruba "hakemler olarak Muaviye'ye biat etme kararı aldık" demiş oldu. Oysa iki hakemin kendi arasında halka duyurmak üzere aldığı karar böyle değildi. Diğer hakem Ebu Musa el- Eş'arî durumu düzeltmeye çalıştıysa da, Şamlıların tek taraflı olarak Muaviye'ye biat etmesi önlenemedi. Bu durum üzerine iki grup arasında tartışma çıktı. Ancak kan dökülmesini istemeyen Ali, çıkan tartışmayı yatıştırdıktan sonra ordusuyla beraber Medine'ye geri döndü.³ O tarihten sonra Hz. Ali Hicaz bölgesinde, Muaviye de Şam ve civarında halifelik görevini sürdürdü. Böylece hakem olayı, halife seçimi ile ilgili problemi çözmek bir yana, Müslümanlar arasında asırlardır devam eden siyasal, sosyal ve hatta inançsal ayrılığın kökleşmesine zemin hazırlayan bir uygulama olarak tarihe geçti.

Hakem olayının İslâm'la bağdaşmadığını düşünen Hariciler Hz. Ali, Muaviye ve bu iki halife adayının hakemlerini öldürme kararı aldı. Harici militanı İbn Mülcem alınan kararı uygulayarak Hz. Ali'yi şehit etti.

Hz. Ali'nin şahadetinden sonra, Hicaz ve Kufe bölgelerinde yaşayan Müslümanlar Hz. Hasan'a biat etti. Bu durumu öğrenen Muaviye hemen bir ordu hazırlayıp Hz. Hasan'ın girişimini önlemeye çalıştı. Hz. Hasan da Ubeydullah b. Abbas komutasındaki öncü birlikle Muaviye'nin karargâhına doğru yola çıktı. Ancak askeri gücünün yetersizliğini anlayan ve yapılacak bir barışın Müslümanlar için daha hayırlı olacağını düşünen Hz. Hasan, toplumun ihtiyaçlarına yönelik bazı isteklerin yerine getirilmesini şart koşarak hilafetten vazgeçme kararı aldı.⁴ Onun bu kararıyla İslâm dünyasında iki halifeli dönem bitmiş ve Müslümanlar arasında siyasal birlik şeklen de olsa sağlanmış oldu. Ancak sağlanan birlik, geçmişin yaralarını sarma ve insanlar arasındaki kırgınlığı giderme açısından yeterli olmadığı için Müslümanların genelini kapsayan manevi bir kucaklaşma sağlanamadı.⁵

Muaviye yaşlanınca, kendisinden sonra oğlu Yezid'in halifeliği için halktan biat istedi. Müslümanların çoğu, gönül rızasıyla olmasa da fitneyi önleme adına Muaviye'nin teklifini kabul etti. Ancak Yezid'in halifeliğini kabul etmeyenler de vardı. Bunların başında gelen Hz. Hüseyin, Yezid'in adaletsiz, dini yaşama konusunda ciddiyetsiz, içki ve eğlenceye düşkün biri olduğunu, dolayısıyla onun Müslümanların başına halife olarak getirilmesinin doğru olmadığını söyleyerek Muaviye'nin oğlu Yezid için biat talebini reddetti.⁶

Hz. Hüseyin'in Muaviye'den sonra oğlu Yezid'in halifeliğine karşı çıkmasının bir diğer nedeni de, onun Bizans döneminden kalma 'babadan oğula intikal eden yöneticilik' uygulamasına karşı olmasıydı. Hz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidîn dönemi siyaset geleneğinin istişare, ehliyet ve liyakat ilkesine aykırı bulduğu bu uygulamanın İslâm toplumlarının geleceğini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyordu.⁷ Yani Hz. Hüseyin'e göre Yezid Müslümanların meşru bir halifesi olamazdı. Çünkü Yezid şura, seçim ve ehliyet ilkeleri gözetilmeksizin veliaht olarak tayin edilmiş ve iktidarı yasal olmayan yollarla eline almıştı. Onun kişiliğinden

³ Bkz: Muhammed b. Cerir et-Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, Beyrut tsz., c. 6, s. 53-62; Ebu'l Fidâ İsmail b. Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Beyrut 1966, c. 7, s. 315-316.

⁴ Bkz: Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 6, s. 91-95.

⁵ Hüseyin Algül, Kerbelâ, Ensar Yayınları, İstanbul 2009, s. 45.

⁶ Bkz: Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, Kahire 1967, c. 1, s. 162-163.

⁷ Yaşar Kocadağ, "Tarihsel Açından Kerbela", Ehl-i Beyt ve Kerbela, Ed: Fatih Kurt, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2022, s. 84.

kaynaklanan zafiyetler Müslümanların halifesi olma gibi ulvi bir görev için uygun değildi. Zaten Kufelilerin gönderdiği binlerce mektup da bunun göstergesiydi.⁸

O dönemde yürütülen siyaset anlayışı konusunda Hz. Hüseyin gibi düşünen pek çok kişi vardı. Ancak toplumun özgür iradesiyle liderini seçmesi gerektiğini düşünen bu kişilerin Hz. Hüseyin kadar cesaret gösterip ön plana çıkmaktan çekindiği söylenebilir. Çünkü dönemin siyasi baskısı, cesur çıkışların önünde önemli bir engel oluşturuyordu.

Muaviye'nin kendi ölümünden sonra halifelik makamına oğlu Yezid'i düşünmesi ve insanları Yezid'e biat etmeye zorlaması, siyasal tartışmaları daha da alevlendirdi. Özellikle vefatından kısa süre önce Yezid'e vasiyetinde söylediği rivayet edilen şu sözler dikkat çekicidir: "Ey Oğlum! Senin için her türlü imkânı hazırladım. Düşmanlarını zelil kılarak sana boyun eğdirdim. Kurduğum bu düzende, dört kişi hariç, kimsenin seninle mücadele etmesinden korkmuyorum. Seninle mücadele etme ihtimali bulunan kişiler Ali'nin oğlu Hüseyin, Ömer'in oğlu Abdullah, Zübeyir'in oğlu Abdullah ve Ebubekir'in oğlu Abdurrahman'dır."⁸

Muaviye'nin halkı oğluna biat ettirmeye çalıştığı dönemde Hz. Hüseyin Medine'de siyasetten uzak, sessiz ve sakin bir hayat yaşıyordu.

Muaviye'nin ölümünden (680) sonra oğlu Yezid hilafet makamına geçince, başta Hz. Hüseyin olmak üzere bütün Müslümanların kendisine biat etmesini, yani halifeliğinin tanınmasını istiyordu. Yezid, değişik vilayetlerde yaşayan halkın kendisine biatının valiler kanalıyla merkeze iletilmesini istedi. Medine valisi özellikle Hz. Hüseyin'den biat isteyince O biat etmedi. Müslümanlar arasında fitne ve kargaşa çıkmasını diye de Medine'den ayrılıp Mekke'ye gitti. Ancak Yezid'in adamları O'nu Mekke'de de rahat bırakmadı ve Yezid'e biat etmeye zorladı. Hz. Hüseyin Yezid gibi birinin halifeliğini onaylama ile İslâm davası adına mücadele etme arasında bir tercih yaptı ve mücadele kararı aldı. Mekke, Medine ve Kûfe bölgelerinde halkın büyük çoğunluğunun Yezid'in hilafetine sıcak bakmıyor olması, O'nun Yezid'e karşı mücadele etme kararı almasında önemli rol oynadı. O an için Müslümanların birliğinin ancak Hz. Peygamber'in torunu Hüseyin'in halifeliğiyle sağlanacağını düşünenlerin sayısı hiç de az değildi. Hz. Hüseyin Mekke ve Medine'de yaşayan pek çok insanın kendisini desteklediğini zaten biliyordu. Kûfe halkından pek çok kişi mektup göndererek Hz. Hüseyin'e olan güven ve bağlılığını bildiriyordu. Konuyu değerlendiren Hz. Hüseyin, durumu yerinde incelemek ve mektup gönderenlerin samimiyetini öğrenmek amacıyla Müslim b. Akil'i Kûfe'ye gönderdi. Başlangıçta ilgiyle karşılanan Müslim, Kûfelilerin Hz. Hüseyin'i desteklediğini bizzat yerinde gördü ve Hz. Hüseyin için onların çoğundan biat aldı. Müslim Kûfelilerin ilgi ve güvenini mektupla Hz. Hüseyin'e bildirdi. Ancak Yezid'in görevlendirdiği Vali Ubeydullah b. Ziyad halk üzerinde baskı kurunca, Hz. Hüseyin'e olan destek bir anda yok oldu ve Hz. Hüseyin adına Kûfelilerle görüşen Müslim b. Akil, valinin adamları tarafından öldürüldü.⁹

Kûfelilerin daha önce mektup yoluyla bildirdiği güven ve davetin gereğini yerine getirmek isteyen Hz. Hüseyin, Vali'nin zulmünden korkan halkın kendisine olan desteğini geri çektiğinden ve kendi elçisinin öldürüldüğünden habersiz bir şekilde, akrabaları ve sevenleri ile birlikte Kûfe'ye gitme kararı aldı. Kendisine gitmemesi yönünde bazı tavsiyeler yapıldıysa da, O, Yezid'in saltanatına ve zulmüne karşı koymanın hem dinî hem de insanî bir sorumluluk olduğunu düşünerek Kûfe'ye doğru yola çıktı (Eylül 680).¹⁰

Hz. Hüseyin, Kufe halkının Vali'nin tehdidinden korktuğunu, daha önce mektuplarla bildirilen güven ve desteğin bu korku nedeniyle geri çekildiğini ve elçisi Müslim b. Akil'in Vali'nin emriyle öldürüldüğünü yolculuğu sırasında öğrendi. Bu bilgi üzerine yeniden bir durum değerlendirmesi yapan Hz. Hüseyin, yakınlarıyla birlikte çıktığı yoldan geri dönmeyip Kufe güzergâhına doğru ilerlemeye devam etti. Fırat Nehri kenarında Nineva denilen yere gelindiğinde Hz. Hüseyin ve beraberindekiler sulak bir bölgede konaklamak istedi. Ancak Kûfe

⁸ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz: Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 4, s. 238.

⁹ Bkz: İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 2, s. 5; Algül, Kerbelâ, s. 75-99.

¹⁰ Bkz: Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 6, s. 218

Valisi'nin adamları buna izin vermeyip Hz. Hüseyin ve yanındakileri yiyecek ve içecek sıkıntısının çekildiği kurak bir yer olan Kerbelâ'da kuşatma altına aldı.¹¹ Hz. Hüseyin, niyetinin çarpışmak değil hak ve adaleti sağlamaya çalışmak olduğunu, bunun için gerekirse Yezid ile görüşebileceğini, en azından beraberindekilerin serbest bırakılması gerektiğini söylediye de, Yezid'in Kufe Valisi olarak görevlendirdiği Ubeydullah b. Ziyad, emrindeki askerlere savaş emri verdi. Savaşın kaçınılmaz olduğunu anlayan Hz. Hüseyin ve yakınları var gücüyle savaştı. Yoğun geçen çarpışmalar sonucunda 57 yaşındaki Hz. Hüseyin ve aralarında küçük çocukların da bulunduğu 72 yakını şehit edildi.¹² Hicri 10 Muharrem 61, Mildi takvime göre de 10 Ekim 680 tarihinde gerçekleşen ve İslâm tarihinin en büyük kırılma noktası sayılan bu olay, günümüzde Kerbelâ adıyla anılmaktadır.¹³

Yankısı yüzyıllar boyu devam eden Kerbelâ faciası sonucunda Yezid ve taraftarları lanetle, Hz. Peygamber'in ciğerparesi Hz. Hüseyin ve beraberindekiler ise rahmetle anılır olmuştur. Hz. Hüseyin başta olmak üzere Hz. Peygamber'in Ehl-i Beytine yapılan bu zulüm şiirlere ve destanlara konu edilmiştir. Bu şiir ve destanlar olayın yaşandığı sınırların çok ötesine taşınmış, zulme uğrayan bütün insanlar arasında büyük bir ilgi uyandırmıştır. Nitekim Türk kavimlerin bir kısmının Müslümanlığı seçmesinde, Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyti için söylenen hüznü sözlerin, dilden dile dolaşan destanların, şiir ve mersiyelerin¹⁴ etkili olduğu söylenmektedir. Orta Asya'da göçebe bir hayat yaşayan Türkler, Kerbelâ ile ilgili olarak anlatılan sözlü kültürde adeta kendini bulmuştur. Bu nedenle Orta Asya Türklerinin din olarak Müslümanlığı seçmesinde, başka nedenlerden daha çok bu tür sözlü anlatımın etkili olduğu görüşü yaygındır.

Kerbelâ Olayı'nın Düşündürdükleri

Kerbelâ Olayı'nın sorumlularına bakıldığında; ahlâk, insaf, adalet, sağduyu, basiret ve merhamet gibi değerlerin siyasal ihtirasın gerisinde kaldığı görülmektedir. Olayın seyrinde hak ve adaletten yana olmak yerine, akrabalık bağlarının, İslâm öncesi cahiliye döneminden kalma kabilecilik düşüncesinin ve saltanat hırsının daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Hz. Hüseyin başta olmak üzere, pek çok Müslüman tarafından Yezid'in halifeliğe layık görülmemesi, onun içkiye ve eğlenceye düşkün olmasından, yöneticiliğe ehil olmamasından, ilim, adalet ve dinî yaşantı konusundaki yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.¹⁵ Öyleyse Hz. Hüseyin'in şahadetiyle sonuçlanan Kerbelâ mücadelesinin amacını; "İslâm'ın temel değerlerine uygun düşmeyen bir yönetim tarzının toplum üzerindeki egemenliğine karşı koymak" şeklinde özetlemek mümkündür.

Hz. Hüseyin, başlattığı mücadele ile Emevî yönetiminin Müslümanlar açısından hoş olmayan gidişatını durdurmak istiyordu. Ancak O'nun bu girişimi dönemin yöneticileri tarafından "siyasal iktidarı devirmeye yönelik bir isyan hareketi" olarak görüldü ve Hz. Hüseyin'in İslâm'a uygun bir yönetim kurma mücadelesi acımasız bir yöntemle engellendi. Olayın sonucunda Hz. Hüseyin zulme karşı direnen örnek bir kahraman, Yezid ise kötülük timsali zalim bir yönetici olarak tarihe geçti.

Kerbelâ Olayı'ndan sonra, siyaset aktörleri ve olayın seyri hakkında pek çok rivayet uydurulduğu ve bu olayla ilgili yorum yapanların söz konusu uydurma rivayetlerden önemli ölçüde etkilendiği anlaşılmaktadır.¹⁶ Konuyla ilgili anlatılan ve yazılanlar incelendiğinde,

¹¹ Bkz: Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 6, s. 232; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 2, s. 5-6.

¹² Bkz: Taberî, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 5, s. 416-453; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Beyrut 1966, c. 7, s. 181-204.

¹³ Kerbelâ ile ilgili geniş bilgi için bkz: M. Asım Köksal, İslâm Tarihi, Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası, Ankara 1984; Ünal Kılıç, Tartışmaların Odağındaki Halife Yezid b. Muaviye, Kayhan Yayınları, İstanbul 2001, s. 209-292.

¹⁴ Kerbelâ Olayı ile ilgili yazılmış ağıt ve mersiye türü şiirler için bkz: Mehmet Arslan ve Mehtap Erdoğan, Kerbelâ Mersiyeleri, Tunceli Üniversitesi Alevilik Uygulama ve Araştırma Merkezi adına Grafiker Yayınları, Ankara, 2009.

¹⁵ Yezid'in halifeliğine karşı çıkanların gerekçeleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Kılıç, Tartışmaların Odağındaki Halife Yezid b. Muaviye, s. 156-163, 215-230, 396-412.

¹⁶ K onuyla ilgili geniş bilgi için bkz: Taberî, Kitabu'l-Ümem ve'l-Mülûk, c. 5, s. 301-304; Kılıç, Tartışmaların Odağındaki Halife Yezid b. Muaviye, s. 75-174; Algül, Kerbelâ, s. 635-84.

gerçeklerle bağdaşmayan bilgilerin, abartılı rakamların, birbiriyle çelişkili ifadelerin kaynaklarda yer aldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu bilgi karmaşası, olayla ilgili günümüzde sağlıklı değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır.

Ülkemiz Müslümanlarının Alevî ve Sünnî şeklinde iki ayrı gruba ayrılmış olmasında Kerbelâ Olayı'nın önemli rolünün bulunduğu söylenmektedir. Ancak Türk kavimlerin İslâm dinine girişinden yaklaşık iki asır önce dönemin sosyal ve siyasal şartları içerisinde gerçekleşen ve tarih boyunca Müslümanların geneli tarafından üzüntüyle karşılanan Kerbelâ Olayı'nı günümüzdeki ayrılığın nedeni görmek, tarihin yanlış değerlendirilmesinden başka bir şey değildir. Çünkü o dönemde Alevîlik ve Sünnîlik gibi farklı dini ekoller olmadığı için Kerbelâ Olayı'na karışan taraflar da Alevî ya da Sünnî değildi. Orta Asya'da yaşayan ve ancak Talas Savaşı'nda sonra Müslümanlığı kabul etmeye başlayan Türkler bu olayın seyircisi bile olmamıştır.

Kerbelâ Olayı'nın baş sorumlusu Yezid'in Şiî/Alevî gruplar yanında Sünnîler tarafından da lanetlendiği¹⁷, öncelikle İslâm dünyasında Yezid ismine hiç rastlanılmamasından da anlaşılmaktadır. Olayın mağdurları olan Ehl-i Beyt'in hem Şiî/Alevî hem de Sünnî kesim tarafından büyük bir saygıyla anıldığı, cem törenlerinde ve kılınan bütün namazlarda onlara dua edildiği, çocuklara onların isminin konulduğu bilinmektedir. Hz. Hüseyin'in vefat yıldönümü olan Muharrem ayında Kerbelâ şehitleri anısına matem orucunun tutulması, camilerde okunan hutbelerde ve vaazlarda Ehl-i Beyt sevgisi üzerinde durularak Hz. Peygamber'in hatırasına sahip çıkmanın öneminin vurgulanması, Hüseyin sevgisinin açık bir göstergesidir. Dolayısıyla kimsenin bir diğerini Hüseyin sevgisiyle denemeye kalkışması isabetli bir yaklaşım değildir.

Hz. Hüseyin'in Yezid'e karşı sürdürdüğü mücadeleden Alevî-Sünnî bütün Müslümanlar ders çıkarmalıdır. Ancak bu konuda gerekli düşünsel olgunluğa ulaşılmadığı da bir gerçektir. Örneğin ağıtlar yakıp gözyaşı dökerek Hz. Hüseyin'in acısını paylaşan pek çok insanın, O'nun uğruna canını feda ettiği İslâmî değerlerden uzak yaşaması bir çelişkidir. Yaptığı zulümden dolayı kendisine lanet edilen Yezid'in içkiye düşkünlüğü ve dini yaşantı konusundaki duyarsızlığı bilindiği halde, adeta onu taklit edercesine dinin temel ilke ve değerlerine duyarsız kalmanın Hüseyin sevgisiyle asla bağdaşmadığı bilinmelidir. Öte yandan Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt'ini hedef alan Kerbelâ Olayı ile ilgili eleştirel yorum yapmaktan kaçınmanın Tarih bilimine olan güvenin zedelenmesine ve konuyla ilgili bilgi karmaşasının artmasına neden olduğu unutulmamalıdır.

Bilindiği gibi Kerbelâ Olayı'nın çıkış nedeni, ilk halifenin seçimiyle de ilişkilendirilmektedir. Hz. Peygamber'in yakın akrabası olması nedeniyle Hz. Ali'nin halifelige Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'dan daha layık olduğu iddia edilmektedir. Ancak soy ve akrabalığı halifelik seçiminde bir kıstas olarak ileri sürmek, Muaviye'nin hilafeti saltanata dönüştürmesine karşı olma düşüncesiyle çelişmektedir. Çünkü Kerbelâ Olayı'nın asıl nedeni olan "saltanat düzenini koruma" ile "halife Ehl-i Beyt'ten olmalıdır" düşüncesi arasında açık bir fark yoktur.

Katliam niteliğindeki Kerbelâ Olayı, Anadolu Alevilerince her yıl Muharrem ayında anılıp lanetlenmektedir. Sünnîler tarafından camilerde okunan hutbe ve vaazlarda Ehl-i Beyt'e yönelik işlenen bu cinayetin vahameti ile ilgili konuşmalar yapılmaktadır. Ancak Sünnî âlimler, sorumluları arasında sahabe olan kimseler de var diye Kerbelâ Olayı ile ilgili detaylı yorum yapmaktan çekinmektedir. İslâm'ın pek çok ilkesinin ihlâl edildiği ve Hz. Peygamber'in tüm Müslümanlara emaneti olan Ehl-i Beyt'e saygısızlığın doruğa ulaştığı Kerbelâ Olayı'nın sorumlularını eleştirmekten kaçınmak, Şiî/Alevî camiada Sünnîlerin bu olaylarda Yezid'den yana tavır aldığı izlenimini uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu vahim olayın eleştirilip yorumlanması konusunda çekingen davranmak, Müslümanlar arasında vahdeti değil tefrikayı güçlendirmektedir.

¹⁷ Bkz: Yezid'in lanetlenmesi ile ilgili İslâm bilginlerinin görüşleri için bkz: Sadüddin Mesud b. Ömer Taftazanî, Şerhu'l-Akaidi'n-Nesefiyye, İstanbul 1294, s. 74; Kılıç, Tartışmaların Odağındaki Halife Yezid b. Muaviye, s. 412-420.

Hicretin 61. yılında (10 Ekim 680) gerçekleşen Kerbelâ Olayı, tarih içerisinde birçok olayla beslenmiş, bazı çıkar odaklarının kışkırtması¹⁸ ve toplumun bilgisizliği yüzünden canlılığını koruyan bir konu olma özelliğini sürdürmüştür. Kısacası ülke gündemindeki yerini koruyan Şiîlik/Alevîlik-Sünnîlik olgusu ile ilgili görüş ve değerlendirmelerin önemli bir kısmı, daha ziyade bu olgunun tarihî, dinî, siyasî ve kültürel boyutuyla çelişen önyargılı açıklamalar düzeyinde seyretmiştir.

Kerbelâ Olayı'nda Hz. Hüseyin ve akrabalarına yapılan zulüm ve işkenceye taraf olan her hangi bir Müslüman grup bulunmadığı halde, bu olayın Sünnilikle ilişkilendirilmesi, bilgisizlik ya da önyargıdan başka bir şey değildir. Öyleyse atalarımızın Müslümanlığı kabulünden yaklaşık iki asır önce gerçekleşen Kerbelâ Olayı'nın hesabını bugün görmeye kalkışmanın asla haklı olmayacağı bilinmelidir.

Şiî ve Alevilerin Sünnilere, Sünnilerin de Şiî ve Alevilere karşı önyargılı olması, bilgisizlikten ya da tarihi olayları çarpıtmaktan kaynaklanmaktadır. Konuyla ilgili bilgi boşluğunu ayrımcı ve tahrip edici düşünceler doldurunca kutuplaşma kaçınılmaz hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu olayın sağlam bilgiler ışığında doğru olarak değerlendirilmesi geleceğimiz açısından önemlidir.

Kerbelâ Olayı'ndan Çıkartılabilecek Dersler

1. Tarihte yaşanmış olayları değerlendirmekten kaçınmak, geçmişe saygıyı güçlendirmekten çok tarihe güvensizliği artırmaktadır. Bu konuda yapılmış ve yapılacak iyi niyetli bilimsel çalışmalar, tarihte yaşanmış acı olayları kaşıma değil, tarihe olan saygının ve geçmişi doğru okuyarak gelecekte daha az hata yapma idealinin bir gereğidir.

2. Kerbelâ Olayı, Müslümanları ayırıştıran bir unsur değil, Şiî/Alevî-Sünnî herkesi Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt sevgisinde buluşturan ortak bir matem adımıdır. Öyleyse geçmişe takılıp kalmadan Kur'an, Sünnet ve Ehl-i Beyt çizgisinde birleşip bütünleşmek gerekir.

3. Siyaset toplum idaresi için bir araç olmaktan çıkıp çeşitli alanlarda çıkar sağlamaya yönelik bir amaç haline dönüştüğünde kişisel çıkarlar ahlâk kurallarına, adalet duygusuna ve hukukun üstünlüğü ilkesine tercih edilebilmektedir. Yezid ve onun adına iş yapanların siyaset hırsı bunun açık bir göstergesidir.

4. Siyasi konularda karar alırken istişare etmek çok önemlidir. Ancak istişareyi, Muaviye'nin yaptığı gibi, önceden verilmiş kararı başkalarına onaylatma şeklinde uygulamanın, sorun çözmekten çok yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olacağı bilinmelidir.

5. Siyasî bir özellik taşıyan Kerbelâ Olayı, dinselleştirilmeden soğukkanlılıkla değerlendirilmeli, bu olayı anmaya ve anlamaya yönelik programlar Alevî ve Sünnî gruplar tarafından ortaklaşa düzenlenmelidir.

6. Şiî/Alevî ve Sünnî gruplar birbirini geçmişten beri süregelen söylenti ve önyargıyla değil, olduğu gibi tanımaya çalışmalıdır.

7. İslâm dünyasında Şiî/Alevî ve Sünnî kesimi arasında karşılıklı iletişim ve işbirliği güçlendirilmeli, düşünce ve yaşantı farklılığı hoşgörülle karşılanarak birlik ve kardeşlik duygusu korunmalıdır.

8. Henüz Orta Asya Türk kavimleri Müslüman değilken gerçekleşen ve bütün Müslümanları üzen Kerbelâ faciasının hesabını bugün görmeye kalkışmanın ve bu olayın gerçekleşmesinde asla sorumluluğu bulunmayan günümüz insanlarını suçluymuş gibi göstermenin kardeşlik duygusunu zedelediği bilinmelidir.

9. Yeni nesil, tarihsel olaylardan beslenen şiddet ve nefret kültüründen uzak, birlik ve kardeşlik duygusuyla yetişmelidir. Bu konuda başta anne babalara, öğretmenlere, toplum

¹⁸ Bkz: Cemal Şener, Alevîlik Olayı, 19. Baskı, Ant Yayınları, İstanbul 1995, s. 19-30; Arslanoğlu, "Türkiye'de Alevî-Sünnî Farklılığı ve Sorunlar", s. 150.

önderlerine, medya mensuplarına, yöneticilere ve konuya ilgi duyan herkese sorumluluk düşmektedir.

10. Ağıt yakıp gözyaşı dökerek acısını paylaştığımız, çocuklarımıza ismini vermekten gurur duyduğumuz Hz. Hüseyin'in uğruna canını feda ettiği dinî ve ahlâkî değerleri ne ölçüde anlayıp yaşadığımızı sorgulamamız gerekir.

11. Kerbelâ Olayı, asılsız rivayet ve yorumlardan arındırılarak doğru bilgiler ışığında değerlendirilmeli ve bu olaydan günümüze dair sağlıklı mesajlar çıkartılmalıdır.

Son Söz

Allah (c.c.) buyuruyor ki:

“Ey Müminler! Kendilerine açık deliller ve ayetler geldikten sonra, parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.” (Al-i İmran 3/105)

“Dinlerini parça parça eden ve fırkalara ayrılan müşriklerden olmayın. Onlardan her bir grup, kendi sahip olduğuyla övünür.” (Rûm 30/31-32)

“Allah ve Resûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin. Sonra korku ile zaafa düşersiniz de kuvvetiniz dağılır...” (Enfal 8/46)

Kaynakça

- Algül, Hüseyin, Kerbelâ, Ensar Yayınları, İstanbul 2009.
- Algül, Hüseyin, “Hz. Hüseyin'in Maruz Kaldığı Faciada Yezid'in Sorumluluğu”, Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, Ed: Alim Yıldız, Asitan Yayınları, Sivas 2010.
- Arslan, Mehmet ve Mehtap Erdoğan, Kerbelâ Mersiyeleri, Tunceli Üniversitesi Alevilik Uygulama ve Araştırma Merkezi adına Grafiker Yayınları, Ankara, 2009.
- Arslanoğlu, İbrahim, “Türkiye’de Alevî-Sünnî Farklılığı ve Sorunlar”, 2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik Bektaşılık-Bilgi Şöleni, Ankara, 17-19 Ekim, 2007.
- Erkoçoğlu, Fatih, “Kutsallaştırılmış Bir Mekân: Kerbela”, Çeşitli Yönleriyle Kebela, Asitan Yayınları, Sivas 2010.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Beyrut 1966.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, el-İmame ve's-Siyase, Kahire 1967.
- Kılıç, Ünal, Tartışmaların Odağındaki Halife Yezid b. Muaviye, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2001.
- Kocadağ, Yaşar, “Tarihsel Açından Kerbela”, Ehl-i Beyt ve Kerbela, Ed: Fatih Kurt, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2022.
- Köksal, M. Asım, İslâm Tarihi, Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası, Ankara 1984. Öz, Mustafa, “Kerbela”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2002.
- Şener, Cemal, Alevilik Olayı, 19. Baskı, Ant Yayınları, İstanbul 1995.
- Taberi, Muhammed b. Cerir, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, Beyrut tsz., c. 6, s. 53-62; Ebu'l Fidâ İsmail b. Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Beyrut 1966.
- Taftazanî, Sadüddin Mesud b. Ömer, Şerhu'l-Akaidi'n-Nesefiyye, İstanbul 1294.